

Blauh, M. *Ekonomichna teoriia v retrospektyvi* [Economic Theory in Retrospect]. Kyiv: Osnovy, 2001.

Coase, R. H. "The Institutional Structure of Production". *University of Chicago Law Occasional Paper*, no. 28 (1992). https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1033&context=occasional_papers

"Derzhavnyi borh ta harantovanyi derzhavoiu borh" [State Debt and State-guaranteed Debt]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <https://ukrstat.gov.ua/>

Finansy [Finances]. Kyiv: Znannia, 2012.

Hume, D. *Writings on economics*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Published, 2007.

Korzh, A. "Derzhavnyi borh Ukrainy perevshchyt 100% VVP: shcho tse oznachaie" [The National Debt of Ukraine Will Exceed 100% of GDP: What Does This Mean]. *Slovo i dilo*. <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/27/stattja/ekonomika/derzhavnyj-borh-ukrayiny-perevshchyt-100-vvp-ce-oznachaye>

[Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

[Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

Marks, K. *Kapital. Kritika politicheskoy ekonomii* [Capital. Criticism of Political Economy], vol. 1. Moscow: Politizdat, 1988.

Rikardo, D. *Sochineniya*, vol. II. Nachala politicheskoy ekonomii i nalogovogo oblozheniya [Essays]. Moscow: OHIz, 1935.

Shevchuk, N., and Detsyk, N. "Zahrozy: shcho ne tak z derzhavnym borhom Ukrainy" [Threats: What Is Wrong with the National Debt of Ukraine]. *Livy bereh* (Lb.ua). https://lb.ua/economics/2022/09/29/530912_zagrozi_shcho_z_derzhavnim_borgom.html

Sofienko, A. "Evolutsiia poniattia «zovnishnii derzhavnyi borh» yak indykatora finansovoi bezpeky" [The Evolution of the Concept of «Foreign State Debt» as an Indicator of Financial Security]. *Ekonomika i rehion*, no. 3 (2016): 86-94. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2016.3\(58\).1227](https://doi.org/10.26906/EiR.2016.3(58).1227)

"Ukraina oholoshuie pro operatsiiu z upravlinnia derzhavnym borhom za svoimy yevrooblihotsiamy ta VVP-varrantamy" [Ukraine Announces Public Debt Management Operation for Its Eurobonds and GDP Warrants]. Kabinet Ministriv Ukrainy. <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-oholoshuie-pro-operatsiiu-z-upravlinnia-derzhavnym-borhom-za-svoimy-iev-rooblihotsiamy-ta-vvp-varrantamy>

Vakhnenko, T. P. *Derzhavnyi borh Ukrainy ta yoho ekonomichni naslidky* [The National Debt of Ukraine and Its Economic Consequences]. Kyiv: Alterpres, 2000.

Venher, T. "Porivnialnyi analiz klasychnoi ta keinsianskoi teorii derzhavnogo borhu" [Comparative Analysis of Classical and Keynesian Theories of Public Debt]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 1 (2012): 40-44.

УДК 338.23

JEL: H56; H60; H62; H72

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-10-161-167>

ОЦІНКА РІВНЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

©2022 СИТНИК Н. С., БЕДНАРЧУК В. В.

УДК 338.23

JEL: H56; H60; H62; H72

Ситник Н. С., Беднарчук В. В. Оцінка рівня бюджетної безпеки України в умовах економічної нестабільності

Мета статті полягає в дослідженні теоретичних основ бюджетної безпеки, виділенні загроз і напрямів її зміцнення, а також в індикативному аналізі стану безпеки бюджетної сфери України. Досліджуючи й узагальнюючи наукові праці багатьох учених, економістів та теоретиків, було розроблено авторське визначення економічної сутності дефініції «бюджетна безпека». Виділено й обґрунтовано базові основи теоретичного виявлення бюджетної безпеки держави. Окреслено індикатори оцінки рівня бюджетної безпеки та наведено вхідну інформацію для їх розрахунку. Проаналізовано вхідну інформацію для обрахунку індикаторів стану бюджетної безпеки України у 2016–2021 рр. Виділено критичні й оптимальні значення індикаторів. Здійснено обчислення переліку індикаторів для визначення стану бюджетної безпеки України у 2016–2021 рр. Як результат було розраховано інтегральний показник бюджетної безпеки України. Спрогнозовано рівень бюджетної безпеки України на 2022–2024 рр. Виділено загрози для забезпечення оптимального рівня бюджетної безпеки України. Доведено, що основні загрози бюджетній безпеці України можна визначити, дослідивши співвідношення загальних платежів на обслуговування та погашення державного боргу та доходів державного бюджету. Визначено ключові напрямки зміцнення бюджетної безпеки нашої держави. Доведено, що забезпечення бюджетної безпеки держави є одним із ключових завдань реалізації стратегічних орієнтирів програм розвитку країни. Перспективою подальших досліджень у цьому напрямку є визначення ступеня впливу суб'єктів господарювання та державних установ на механізми забезпечення бюджетної безпеки. Подальше вивчення та дослідження бюджетних відносин у сфері забезпечення бюджетної безпеки може привести до зміцнення традиційного бюджетного менеджменту.

Ключові слова: бюджет, бюджетна безпека, індикатори бюджетної безпеки, дефіцит, загрози.

Рис.: 2. Табл.: 4. Бібл.: 8.

Ситник Наталія Степанівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри фінансового менеджменту, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна)

E-mail: nataliya.sytnyk@lnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4138-9721>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210146193>

Беднарчук Вікторія Володимирівна – магістр кафедри фінансового менеджменту, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна)

E-mail: bednarchuk.viktoria@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7666-5477>

UDC 338.23

JEL: H56; H60; H62; H72

Sytnyk N. S., Bednarchuk V. V. Assessing the Level of Budget Security of Ukraine in Conditions of Economic Instability

The purpose of the article is to study the theoretical foundations of budget security, highlight threats and directions for its strengthening, as well as to carry out an indicative analysis of the security situation in the budget sphere of Ukraine. Examining and summarizing the scientific works of many scholars, both economists and theorists, the authors' own definition of the economic essence of «budget security» is developed. The basic foundations of theoretical identification of budget security of the State are allocated and substantiated. The indicators for assessing the level of budget security are outlined and the input information for their calculation is provided. The input information is analyzed to calculate the indicators of the state of budget security of Ukraine in 2016–2021. Critical and optimal values of indicators are highlighted. A list of indicators for determining the state of budget security of Ukraine in 2016–2021 was put to calculation. As a result, an integral indicator of Ukraine's budget security was calculated. The level of budget security of Ukraine for 2022–2024 is prognosticated. Threats to ensuring the optimal level of budget security of Ukraine are allocated. It is proved that the main threats to Ukraine's budget security can be determined by examining the ratio of total payments for servicing and repayment of public debt and the State budget revenues. The key directions of strengthening the budget security of our State have been identified. It is proved that ensuring the budget security of the State is one of the major tasks of implementing the strategic guidelines of the country's development programs. Prospect for further research in this direction is to determine the degree of influence of business entities and the State institutions on the mechanisms for ensuring budget security. Further study and research of budgetary relations in the field of budget security can lead to the strengthening of traditional budget management.

Keywords: budget, budget security, indicators of budget security, deficit, threats.

Fig.: 2. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 8.

Sytnyk Natalia S. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Financial Management, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79001, Ukraine)

E-mail: nataliya.sytnyk@lnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4138-9721>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57210146193>

Bednarchuk Viktoriia V. – Master of the Department of Financial Management, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79001, Ukraine)

E-mail: bednarchuk.viktorija@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7666-5477>

Національна фінансова безпека пояснюється таким станом фінансової системи, який забезпечить державу необхідним обсягом фінансових ресурсів для виконання покладених на неї функцій і завдань. Однією з найважливіших проблем України в умовах ринкової трансформації економіки є зростання загроз фінансовій безпеці держави, особливо її бюджетній складовій. Останніми роками посилилися зовнішні та внутрішні загрози бюджетній безпеці. Насамперед це здійснення воєнних дій на території України, зростання боргового навантаження, збільшенні дефіциту бюджетів усіх рівнів і значний вплив пандемії COVID-19 на економіку. Для максимальної інтеграції України до світової фінансової системи апарат державного управління повинен враховувати наявні загрози, здійснювати реформи для їх мінімізації та для збільшення рівня бюджетної безпеки. Тому аналіз та прогноз стану бюджетної безпеки України є актуальною темою для вивчення.

Проблематика вивчення теоретичних і практичних підвалин забезпечення бюджетної безпеки, а також дослідження її зміцнення є предметом наукового інтересу багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, Проказюк О. В. досліджував сутність та основні загрози бюджетній безпеці держави [3], Захожай К. В. вивчав бюджетну безпеку як поняття сучасної фінансової науки [4], Дахнова О. Є., Гнідь М. В. здійснювали прогнозування рівня бюджетної безпеки України на 2019–2021 роки [8]. Також дослідженням механізмів державного управління бюджетною безпекою займався Свірко С. В. [2].

Проте невирішеною частиною загальної проблеми лишається вдосконалення практичних підходів у сфері зміцнення бюджетної безпеки держави.

Основною метою статті є комплексне дослідження теоретичних основ бюджетної безпеки, виділення основних загроз і напрямів її зміцнення, а також проведення індикативного аналізу стану безпеки бюджетної сфери України.

Для реалізації окресленої мети було використано систему загальнонаукових методів дослідження, що дало можливість визначити напрями зміцнення бюджетної безпеки держави. Опрацьовано наукову літературу та нормативно-законодавчі документи за темою наукового дослідження. Описово-індикативну статистику використано при оцінці бюджетної безпеки України. За допомогою методів класифікації (типології) здійснено систематизацію загроз, що істотно впливають на зменшення рівня бюджетної безпеки України.

Безпека є важливим елементом нашого повсякденного життя. Результатом забезпечення бюджетної безпеки як значущої складової фінансової безпеки держави є ефективний розвиток української економіки, бізнесу, виробничої сфери та сфери послуг.

Відповідно до наказу Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної

влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [1].

Виходячи із економічної сутності бюджетної безпеки, можна виділити особливості забезпечення бюджетної безпеки, які наведено на *рис. 1*.

Для аналізу й оцінки бюджетної безпеки в поточному та перспективному періодах має бути використано комплекс характеристик, за допомогою яких кількісно та якісно оцінюють процеси, що відбуваються на макrorівні. Такі характеристики пропонується назвати «індикаторами бюджетної безпеки». Під ними розуміють агреговані індекси динаміки складових бюджетної системи, які відображають стан кон'юнктури за окремими сегментами Державного бюджету України. Сукупність бюджетних індикаторів дає можливість поглиблено аналізувати розвиток бюджетної системи держави, виявляючи проблеми її функціонування [4].

Бюджетна безпека України оцінюється за допомогою таких індикаторів:

- ✦ відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП;
- ✦ відношення дефіциту/профіциту бюджетних і позабюджетних фондів сектора загальнодержавного управління до ВВП;
- ✦ рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет;
- ✦ відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету [1].

Показники для розрахунку індикаторів стану бюджетної безпеки України відображено в *табл. 1*.

Бюджетна безпека країни значною мірою залежить від ефективного використання мобілізованих у її фондах фінансових ресурсів. Основою формування національного бюджету є валовий внутрішній продукт, а його концентрація є одним із показників вимірювання рівня бюджетної безпеки. За даними *табл. 1* видно, що даний показник зростає

в перспективі. Проте зростає і дефіцит Державного та Зведеного бюджетів України, що негативно впливає на рівень безпеки бюджетного сектора економіки України.

У *табл. 2* нами проведено оцінку бюджетної безпеки України за допомогою системи індикаторів, відображених у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України.

Перший індикатор (відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП) дозволяє оцінити як бюджетні, так і макроекономічні ризики загалом. Цей показник дає можливість проаналізувати вплив фіскальної політики держави на стан фінансової системи, платіжного балансу та на обсяги внутрішнього попиту. Індикатор є показником типу «А», тобто змішаного типу, який до певного значення є стимулятором, а в разі подальшого збільшення перетворюється на дестимулятор [8].

Відношення дефіциту державного бюджету до ВВП у 2020 р. досягло критичного значення. Таке значення індикатора обумовлено стрімким збільшенням дефіциту Державного бюджету України (у 2020 р. порівняно з 2019 р. у 2,68 разу) та помірними темпами збільшення ВВП (лише у 1,06 разу). Дана тенденція пояснюється спалахом коронакризи у світі та в Україні зокрема, що призвело до збільшення видатків.

Другий індикатор – частка дефіциту бюджетних і позабюджетних фондів сектора загальнодержавного управління у ВВП. Розраховується за методикою МВФ і є загальноприйнятим ключовим індикатором діяльності для країн, що претендують на отримання кредиту від цієї міжнародної фінансової організації. Даний індикатор також є показником змішаного типу. Його оптимальне значення дорівнює нулю. Зауважимо, що сектор загального державного управління включає Державний бюджет України, місцеві бюджети та фонди загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування; дані наводяться за методологією МВФ (GFSM 1986, окрім доходів від приватизації, що обліковуються як фінансування) та

Мета бюджетної безпеки	• розбудова оптимальних по структурі та внутрішньому наповненню та стійких до різних загроз державного та місцевих бюджетів
Суб'єкти бюджетної безпеки	• відповідні органи виконавчої влади та місцевого самоврядування в межах сектора загального державного управління
Предмет бюджетної безпеки	• діяльність держави та фінансових інституцій, спрямована на реалізацію певного її рівня, шляхом впливу на об'єкт бюджетної безпеки
Об'єкт бюджетної безпеки	• елементи бюджетної системи, бюджетного процесу, бюджетного механізму

Рис. 1. Базові основи бюджетної безпеки держави

Джерело: складено на основі [2; 3].

Показники для розрахунку індикаторів стану бюджетної безпеки України у 2016–2021 рр., млн грн

Показник	Рік					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ВВП	2385367	2981227	3560302	3977198	4222026	5459574
Дефіцит Державного бюджету України	-70262,05	-47882,08	-59251,15	-80993,69	-217610,99	-197937,43
Дефіцит сектора загального державного управління	-51668,8	-41289,8	-75118,8	-84515,9	-237062,0	-87120,8
Дефіцит Зведеного бюджету України	-54813,91	-42125,72	-67792,55	-87264,19	-224458,84	-186908,27
Доходи Зведеного бюджету України	782859,48	1016969,50	1184290,76	1289849,16	1376673,76	1662242,66
Доходи Державного бюджету України	616283,22	793441,85	928114,94	998344,87	1076026,95	1296852,9
Сума коштів, спрямованих на обслуговування державного боргу	97374,4	111480,1	116297,3	119933,7	120683,3	158651,3
Сума коштів, спрямованих на погашення державного боргу	135203,9	363501,2	234467,8	345212,5	385509,3	468375,9

Джерело: складено на основі [5–7].

Таблиця 2

Система індикаторів оцінки бюджетної безпеки України у 2016–2021 рр.

Показник	Оптимальні значення	Рік					
		2016	2017	2018	2019	2020	2021
Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП	$X \in [-2; 3]$	-2,946	-1,606	-1,664	-2,036	-5,154	-3,625
Відношення дефіциту/профіциту бюджетних і позабюджетних фондів сектора загальнодержавного управління до ВВП	$X \in [0]$	0,132	0,028	-0,206	0,069	-0,298	1,828
Рівень перерозподілу ВВП через Зведений бюджет України	$X \in [25; 28]$	32,82	34,11	33,26	32,43	32,61	30,44
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів Державного бюджету України	$X \in [6; 7]$	37,74	59,86	37,79	46,59	47,04	48,34
Інтегральний показник бюджетної безпеки України	–	61,55	63,58	65,39	66,87	48,79	52,50

Джерело: розраховано авторами.

без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополь та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях [8].

З табл. 2 видно, що протягом аналізованого періоду індикатор мав значення, близькі до оптимального. Хоча помітне збільшення його простежується у 2021 р. і складає 1,83%. Це пов'язано зі стрімким зменшенням дефіциту бюджетних і позабюджетних фондів сектора загального державного управління при високому рівні дефіциту Зведеного бюджету України.

Третій індикатор бюджетної безпеки – рівень перерозподілу ВВП через Зведений бюджет України. Він відображає обсяг фінансових ресурсів держави, які перерозподіляються через систему державних фінансів, і свідчить про рівень централізації фінансової системи держави. При цьому цей індикатор є показником змішаного типу, тобто його критичний стан оцінюється як про надмірне перевищення вказаного порогу (понад 37%), так і про недостатнє значення (нижче за 18%) [8].

Варто зазначити, що рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет за останні роки зменшується. Так, у 2021 р. даний показник становив 30,44%, що на 2,38% менше порівняно з 2016 р. Тому можна стверджувати, що даний індикатор у перспективі наблизиться до оптимального значення.

Дослідження співвідношення загальних платежів на обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету дає можливість визначити основні загрози бюджетній безпеці України.

Четвертий індикатор бюджетної безпеки – відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів Державного бюджету України, що розраховується за методикою МВФ. Цей індикатор є показником-дестимулятором, тобто між показником та інтегральною оцінкою наявний зворотний зв'язок. Оптимальним значенням є рівень 6%, а перевищення 16-відсоткового порогу свідчить про критичний стан державного боргу [8].

Протягом аналізованого періоду даний показник мав критичні значення при оптимальному рівні 6%. Це свідчить про те, що Україна витрачає занадто багато фінансових ресурсів на погашення й обслуговування державного боргу при недостатніх надходженнях до бюджету. Проте у 2021 р. даний показник становив 48,34%, що на 10,6% менше порівняно з 2016 р.

Використовуючи значення чотирьох індикаторів, нами було розраховано інтегральний показник бюджетної безпеки України. У табл. 2 наведено тенденцію поліпшення забезпечення бюджетної безпеки протягом 2016–2019 рр. Проте у 2020 р. відбулося значне погіршення ситуації, що пов'язано з коронакризою.

На основі здійсненого розрахунку інтегрального індексу та показників бюджетної безпеки нами проведено прогноз рівня бюджетної безпеки України протягом 2022–2024 рр. Для цього ми використали метод виявлення основних трендів ряду.

Вибір типу функції ґрунтується на теоретичному аналізі суті економічного явища та характері його динаміки. Під час вибору функцій застосовано аналіз ланцюгових характеристик інтенсивності динаміки. Якщо ланцюгові абсолютні прирости відносно стабільні, не мають чіткої тенденції до зростання чи зменшення, як у досліджуваному прикладі з індикаторами бюджетної безпеки, вирівнювання ряду виконується на основі лінійної функції: $y_t = a_0 + a_1 t$, де t – порядковий номер періоду. Параметри a_0 та a_1 трендових рівнянь визначаються методом найменших квадратів [8].

Тому проведемо аналітичне вирівнювання динамічної послідовності рівнів бюджетної безпеки України. Розрахунок параметрів рівняння прямої наведено в табл. 3.

Параметри рівняння прямої: $a_0 = 358,68 / 6 = 59,78$; $a_1 = -55,25 / 28 = -1,97$. Таким чином, рівняння прямої ряду динаміки, що характеризує рівень бюджетної безпеки України, має такий вигляд: $y_t = 59,78 + (-1,97 \cdot t)$. З цього рівняння видно, що середній рівень бюджетної безпеки становить 59,78%, середньорічний приріст дорівнює $-1,97\%$.

Використовуючи виведене рівняння, визначимо прогноз на 2022–2024 рр. Тобто, у 2022 р. за $t = 7$ рівень відкритості економіки становитиме: $59,78 + (-1,97 \cdot 7) = 45,99$. Аналогічним чином проведемо розрахунки на 2023 і 2024 рр.

З метою зниження ризику неточності прогнозу можна застосувати сценарний підхід, який на практиці реалізується через визначення довірчих інтервалів тренду. Для обчислення меж коливання прогнозного значення від тренду обчислюється виправлена середня квадратична похибка прогнозного значення функції тренду [8].

Використовуючи дані стовпця 8 табл. 3, було розраховано квадратичну похибку, яка становить $\pm 5,29$.

Таблиця 3

Розрахунок параметрів рівня прямої динамічного ряду рівня бюджетної безпеки України за 2016–2021 рр.

Рік	Рівень бюджетної безпеки (y_t)	Умове позначення періодів (t_t)	$y_t t_t$	t_t^2	Вирівняне рівняння ряду динаміки (y_t)	$y_t - y_t$	$(y_t - y_t)^2$
1	2	3	4	5	6	7	8
2016	61,55	-3	-184,65	9	65,69	-4,14	17,1396
2017	63,58	-2	-127,16	4	63,72	-0,14	0,0196
2018	65,39	-1	-65,39	1	61,75	3,64	13,2496
2019	66,87	1	66,87	1	57,81	9,06	82,0836
2020	48,79	2	97,58	4	55,84	-7,05	49,7025
2021	52,5	3	157,5	9	53,87	-1,37	1,8769
Разом	358,68	0	-55,25	28	358,68	0	164,072

Джерело: розраховано авторами.

Прогноз рівня бюджетної безпеки України на 2022 р. може бути оптимістичний, песимістичний або найімовірніший (табл. 4).

Таблиця 4

Прогноз рівня бюджетної безпеки України на 2022–2024 рр., %

Рік	Сценарій прогнозу		
	Песимістичний	Найбільш імовірний	Оптимістичний
2022	40,7	45,99	51,28
2023	38,73	44,02	49,31
2024	36,76	42,05	47,34

Джерело: розраховано авторами.

Дослідивши стан бюджетної безпеки України за 2016–2021 рр., а також показники прогнозу рівня бюджетної безпеки за різних сценаріїв, варто зазначити, що простежується динаміка коливання загального рівня бюджетної безпеки держави. Це вказує на значні недоліки в забезпеченні оптимального рівня бюджетної безпеки, а також на залежність не тільки від політично-економічної ситуації в країні, а й від фінансових криз у світі (рис. 2).

Потрясіння політичного та фінансово-економічного середовища в Україні через військовий конфлікт і пандемію COVID-19 погіршило рівень бюджетної безпеки держави. На сьогодні перед державою стоїть завдання, що полягає в її зміцненні.

Тому потрібно доповнювати підходи до зміцнення бюджетної безпеки нашої держави. Враховуючи вищезазначене, важливими кроками для забезпечення бюджетної безпеки країни та поліпшення ситуації в країні, на наш погляд, є:

- ✦ стабілізація економічного та політичного середовища держави;
- ✦ удосконалення вітчизняної нормативно-правової бази у сфері бюджетної безпеки;
- ✦ сприяння інтеграції економіки в європейські та світові господарські об'єднання та організації;
- ✦ забезпечення максимальної обґрунтованості залучення зовнішнього фінансування;
- ✦ розробка довгострокової стратегії управління боргом;
- ✦ удосконалення бюджетної статистики та механізмів діагностики системного аналізу показників валютної, боргової та бюджетної безпеки;
- ✦ розробка стратегії скорочення дефіциту бюджетів усіх рівнів за рахунок збільшення власного дохідного потенціалу;
- ✦ аналіз досвіду та напрацювань розвинених країн у сфері бюджетного контролю, аудиту та регулювання.

ВИСНОВКИ

Бюджетна безпека – це систематизований комплекс дій держави в бюджетній сфері з метою забезпечення захищеності державних фінансів шляхом збалансованості доходів і витрат бюджетів усіх рівнів, раціонального використання фінансових ресурсів та бюджетних інструментів для гарантування фінансової стійкості держави відповідно до чинного законодавства.

Отже, забезпечення бюджетної безпеки держави відіграє важливу роль на всіх стадіях економічного циклу. На бюджет України впливає багато чинників, які залежать від внутрішньої ситуації, пов'язаної

Рис. 2. Загрози бюджетній безпеці України

Джерело: авторська розробка.

з кризою у військовій, економічній, політичній і соціальній сферах. Іншими словами, фінансово-економічна та політична ситуація в Україні породжує загрози бюджетній безпеці на всіх рівнях. А її забезпечення є одним із ключових завдань реалізації стратегічних орієнтирів програми розвитку країни. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
2. Свірко С. В. Механізми державного управління бюджетною безпекою : монографія. Житомир : Видавничий дім «Бук-Друк», 2021. 436 с.
3. Проказюк О. В. Бюджетна безпека держави: сутність та основні загрози. *Фінансовий простір*. 2016. № 3. С. 39–45. URL: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1603/16povtoz.pdf>
4. Захожай К. В. Бюджетна безпека як поняття сучасної фінансової науки. *Фінанси, облік і аудит*. 2018. Вип. 1. С. 68–90. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/27611/foa_18_1_5.pdf?sequence=1
5. Валовий внутрішній продукт у поточних цінах з урахуванням перегляду даних платіжного балансу / Національні рахунки (ВВП) // Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/nr/nr_u.htm
6. Попередні бюджети / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets>
7. Операції сектора загального державного управління // Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/oszdu_u.htm
8. Дахнова О. Є., Гнідь М. В. Прогнозування рівня бюджетної безпеки України. *Інфраструктура ринку*.

2019. Вип. 31. С. 620–624. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/94.pdf

REFERENCES

- Dakhnova, O. Ye., and Hnid, M. V. "Prohnozuvannia rivnia biudzhethnoi bezpeky Ukrainy" [Forecasting Level of Budget Safety of Ukraine]. *Infrastruktura rynku*, iss. 31 (2019): 620-624. http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/94.pdf
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
- "Operatsii sektora zahalnoho derzhavnoho upravlinnia" [Operations of the General Public Administration Sector]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. https://ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/oszdu_u.htm
- "Poperedni biudzhety" [Previous Budgets]. *Ministerstvo finansiv Ukrainy*. <https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets>
- Prokaziuk, O. V. "Biudzhethna bezpeka derzhavy: sutnist ta osnovni zahrozy" [Budget Security of the State: Essence and Main Threats]. *Finansovyi prostir*, no. 3 (2016): 39-45. <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1603/16povtoz.pdf>
- Svirko, S. V. *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia biudzhethnoiu bezpekoiu* [Mechanisms of State Management of Budget Security]. Zhytomyr: Vydavnychiy dim «Buk-Druk», 2021.
- "Valovyi vnutrishnii produkt u potochnykh tsinakh z urakhuvanniam perehliadu danykh platizhnoho balansu / Natsionalni rakhunky (VVP)" [Gross Domestic Product in Current Prices Taking into Account the Revision of Balance of Payments Data / National Accounts (GDP)]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. https://ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/nr/nr_u.htm
- Zakhzhai, K. V. "Biudzhethna bezpeka yak poniattia suchasnoi finansovoi nauky" [Budget Security as a Concept of Modern Financial Science]. *Finansy, oblik i audyt*, iss. 1 (2018): 68-90. https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/27611/foa_18_1_5.pdf?sequence=1